

"מפרי הארץ"

"פרשת וישב"

"בזעק יצילוך קבוציך"

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען"

ר' חיים פלטיאל: צ"ע למה כל הפסוקים מוישב מתחילין ביו"ד לבד ח' פסוקים וכן במגילת רות, וי"ל לפי שכולה ווי ווי מגנות השבטים וממכירת יוסף וממיתת ער אונן ומתפיסת יוסף, וכן מגילת רות, דור ששופטים שופטיהם דכשאומר להם טול קיסם משיבים לשופטיהם טול קורה, או ממיתת אלימלך ומחלון וכליון, חוץ מח' פסוקים לפי שנדווגה להם רות ובכאן נדווגה להם אסנת בת פוטיפרע.

בארץ מגורי אביו. כלומר עשו הלך בארץ שעיר לגור שם מפני יעקב אחיו אבל יעקב ישב אצל אביו בארץ מגורי אביו כי לו משפט הבכורה, כך פשוטו. והמדרש לאחר שהלך בדרך ובאו כלבים מנבחים ובה וישב ביניהם ועמדו ושתקו מלנבו, כך למשל אלוף פלו' אלוף פלו' מעשו הרשע אח"כ וישב יעקב.

מלבי"ם: באשר קוטב ספור הפרשה הזאת וכל ענין מכירת יוסף היתה נסבה מאת ה' לתכלית כולל כדי שירדו אבותינו מצרימה להצריך שם בכור הברזל, יקדים לומר שלא היה אפשר שירד יעקב מצרימה באופן אחר ע"י רעב וכדומה, כי יעקב התיישב בקביעות א[מצד שהיא ארץ מגורי אביו והיה אצלו כארצו ומולדתו ובית אביו, ב] מצד שהיא ארץ כנען, המוכנת לקדושה ולהשגחת ה', ולכן סבב מסבב הסבות הספור שיבא בפרשה שעי"כ נתגלגל שירדו למצרים.

העמק דבר: בארץ מגורי אביו. ביאר המקרא על מה לא התנהג יעקב כדרכו לפנות הדרך לפני עשו אחיו, והרי ברכת הארץ עדיין לא הגיעה השעה עד אחר הגלות בארץ לא להם, אלא מפני שהיה ארץ מגורי אביו, ונתקדשה בתורה ועבודה מכבר, כמש"כ לעיל ל"ה כ"ז, ואף על גב דבכל מקום שישב יעקב ובניו היו לעדה קדושה בקביעת הוראת התורה, כמו שהיה אח"כ במצרים כמבואר בב"ר פ' יגש, מכ"מ אינו דומה למקום מושרש כבר לקדושה, והרי אפילו לענין קבורה אי' בכתובות דקי"א כמו דיפה בארץ ישראל יותר מכל הארצות כך יפה בבל שהוא מקום תורה יותר מכל הארצות, מכש"כ ישיבה בחיים ודאי טוב להיות במקום מושרש לתורה ועבודה.

בארץ כנען. עוד טעם בשביל שהוא ארץ כנען, ויש בזה מצות ישוב ארץ ישראל, ומוכשרת יותר לטהרות הקודש יותר מבכל הארצות. והנה פירש הכתוב שישב בארץ מגורי אביו, ולא פירש שישב בחברון עיר מגורי אביו, אלא שהתרחק עצמו משיבת העיר עצמה, וישב בפנות העיר סמוך לעמק חברון, והוא כדי להיות בדד כדרכו כמש"כ לעיל ל"ה כ"ז ובכ"מ.

בית הלוי: וישב יעקב בארץ מגורי אביו. איתא במדרש (ב"ר פד א) בזעקך יצילוך קבוציך ואת כולם ישא רוח (ישעיה נז). בזעקך יצילוך קבוציך קיבוצו וקיבוץ בניו הצילו מיד עשו. ואת כולם ישא רוח זה עשו ואלופיו. דרש בזעקך לשון אסיפה וקיבוץ וכמו ויזעק סיסרא (שפטים ד). ולבאר כוונת דברי המדרש דדרך הנלחמים בהיכנסם עצמם למלחמה לאסוף לאנשי חיל הרבה ומי שמחנהו גדולה יותר קרוב הוא שהוא יהיה המנצח את חבריו. והנה התועלת מריבוי החיל הוא דעל ידי הריבוי יוכל להתחזק במקומות הרבה וכן יוכל להזיק לשכנגדו במקומות מרובים עד שחבירו יהיה פרוץ מרובה על העומד ויפול. אבל אם יקבץ כל ריבוי החיל שלו כולם למקום אחד וכן המורים בקשתותם יצמצמו בעת המלחמה לירות בקשתותם כולם למקום ולנקודה אחת ממש הרי יהיה כל הריבוי ללא תועלת, וכל עיקר תכלית והתועלת מהריבוי הוא שכל אחד מהם יכין לירות חציו במקום מיוחד בפני עצמו ועי"ז יפילו מהשונא הרבה. ונמצא כל תועלת הריבוי הוא מה שיש לו נפרדים הרבה יותר משכנגדו והפירוד של הריבוי הוא חוזקו של המחנה. וע"כ אסיפת החיל למלחמה יוכל להקרא רק ריבוי ולא קיבוץ. אבל בישראל הוא ממש להיפוך דכל חיזוקם של ישראל אינו מצד הריבוי רק מצד הקיבוץ.

דאם כל הנאספים לבית הכנסת לתפלה יכוונו לבם כולם לנקודה אחת לאביהם שבשמים ולבקש ממנו על דבר אחד הנוגע לכולם מתחזקים. אבל הריבוי מאנשים מופרדים בלבותם בלא קיבוץ אין בו מעלה מצד הריבוי כלל, ומה דאמרו בגמרא (תו"כ בחוקותי ב - ד) אינו דומה מועטים העושים מצוה למרובים העושים מצוה, אין המעלה מצד הריבוי בעצמו רק משום דבריבוי אזי הקיבוץ מהריבוי הוא יותר גדול במעלה דאם הם מרובים וכולם נקבצים לנקודה אחת הלא זכותם יותר גדול מן מועטים הנקבצים. אבל עיקר הזכות אשר בשבילה יגיעו לישועה הוא הקיבוץ, וזהו שדרשו בזעקך יצילוך קבוציך, כלומר כשאתם נאספים הרבה אנשים לתפלה אין התועלת מהריבוי רק הקיבוץ שלך הוא יצילוך. דמה שהנאספים נעשים כולם אגודה אחת באהבה ואחוה בלב שלם זהו המציל אותך. (וזוהו המבואר בספרי המוסר אשר קודם התפלה יתבונן כל אדם במצות ואהבת לרעהו כמוך כדי לקשור לב כולם כאחד). ודרשוהו על יעקב אבינו ע"ה דבסר הכל היו הוא ושנים עשר בנים ועם עשו היו ארבע מאות איש ראשי גייסות ומה זה נחשב י"ב אנשים נגדם, רק כינוסו וכינוס בניו הצילו מיד עשו. ואת כולם ישא רוח זה עשו ואלופיו, אמר בהם כולם לשון רבים דבהם ליכא קיבוץ שהיו נקראים אחד רק הם ריבוי וע"כ הם נקראים בלשון רבים כולם, דאינם מיוחדים באגודה אחת, ישא הרוח, וכמו שרוח נושא ומטלטל את נוצה ואבק דכיון דכל אחד נפרד מחבירו קל הוא לפני רוח.

"לכבוד שבת קודש"

"מפרי הארץ"

הלכה

אורוז זויים

א' היכן ידליק בפתח או בחלון?

תשובה: לכתחילה בפתח ואם יש יותר פרסומי ניסה בחלון י"א בחלון. (עיין סימן תרע"א)

ב' היכן גובה ההנחה?

תשובה: מעל ג' טפחים לכתחילה עד עשרה ואפשר עד עשרים. (עיין סימן תרע"א)

ג' כמה נרות מדליקים?

תשובה: בני ספרד בעל הבית מדליק לבד ומוסיף והולך, ובני אשכנז כל אחד מדליק מוסיף והולך. (עיין בסימן תרע"א)

ד' מתי זמן ההדלקה?

תשובה: י"א שקיעה וי"א צאת הכוכבים וי"א כעשרים דקות אחרי השקיעה. (עיין בסימן תרע"ב)

ה' היכן מניחים בפתח?

תשובה: אם יש מזוזה כנגד המזוזה ואם אין בצד ימין. (עיין בסימן תרע"א)

ו' היכן מניחים בחלון?

תשובה: היכן שרוצה. (עיין בסימן תרע"א)

ז' עד מתי זמן ההדלקה?

תשובה: חצי שעה לאחר צאת הכוכבים וי"א עד שתכלה רגל מן השוק. (עיין בסימן תרע"ב)

ח' האם אפשר לכבות ולהזיז הנרות אחרי חצי שעה?

תשובה: לכבות אפשר להזיז עדיף שלא לכתחילה יכבה ואח"כ ידליק. (עיין בסימן תרע"ב)

"להביא דעת וחכמה לאדם"

שפת אמת: א"ז מו"ר זצלה"ה אמר מה שמברכין שעשה נסים על ראיית נר חנוכה. כי הארת הנסים הם בהנרות. ובאמת כל הנרות הללו קודש הם. ונראה כי מאחר שהיה הדלקת המנורה בימים אלו עפ"י נס אף שלא הי' שמן לבני"ה להדליק. א"כ גם עתה אף שאין לנו מנורה ושמן טהור. ג"כ שייך ההדלקה עפ"י הנס. מאחר שנס זה נשאר לדורות. רק הכלי להדלקה הזו הוא מצות הדלקת נר חנוכה דכתיב נר מצוה ותורה אור. הפי' נר הוא כלי לקבל שמן ופתילה ואור. כן המצות נגד רמ"ח איברים ויראה ואהבה גי' נר כ"כ בתיקונים. והוא שהמצות הם במעשה. ואור התורה נתלה בהם. שהרי המצות כתובים בתורה ועי"ז יתוקן המעשה ג"כ. והוא תיקון גוף איברי האדם. והתורה להביא דעת וחכמה לאדם. וגם לשון נר חנוכה שתיקנו חז"ל בברכת המצוה ג"כ כנ"ל דלא כל' להדליק נר בחנוכה. רק שיש נר חנוכה. ועל ידי קיום המצוה מדליקין זה הנר הידוע. ובאמת הלא המשכן נגנז וכן המנורה וא"כ בימים האלו שהי' ההדלקה אז עפ"י נס גם עתה היא דולקת. וכעין זה אמר א"ז מו"ר זצלה"ה על נר מערבי כיון שדולק בנס. דולק גם עתה במקום שנגנז כנ"ל. ורק לעורר ולהדליק זה ע"י מצות נר חנוכה שתקנו חז"ל. שע"י המצוה נזכר הארת הנס. [וכן הלשון בטור להזכיר הנס ולא לזכור ע"ש סי' תרע"ט] וכל אלו הענינים משכן ומנורה הם נמצאים ברמז בכל איש מישראל שזה מה שיש לכל אחד מישראל חלק בתורה [והארת המנורה שגנוזים כמו כן באדם ובימים הללו יכולין לעורר הארות הנ"ל שהם בחי' המדות].

בספר קדושת לוי פי' בזמן הזה ממש עתה שיש בכל שנה הארה מהנסים שהי' אז ע"ש. אך מ"מ להרגיש הארת הנס צריך האדם להיות נפרש מהטבע. וכפי מה שאינו משוקע בטבע וגשמיות יכולין להרגיש. כי נס הוא למעלה מהטבע. ומ"מ ע"י המצוה נ"ח להיות נדבק במה שלמעלה מהטבע. שזה עיקר בחי' המצות לדבק ולחבר האדם במה שלמעלה מן הטבע. אף שעושה עיני עוה"ז מ"מ יוכל להיות נדבק ע"י אור המצות שהם בבחי' עשי' גשמיות כנ"ל. וא"ז מו"ר זצלה"ה אמר קבעום ימים טובים בהלל והודאה. שתקנו שע"י הלל והודאה יעורר האדם הארת הימים שיהיו נפתחים ומאירים לו. וכן פירש זכר עשה לנפלאותיו להיות נזכר הארת הנסים והנפלאות בכל שנה בימים ההם עכ"ד ז"ל.

"מפרי הארץ"
סימן פ"א פ"א פ"א

בעניין: שצריך להרחיק מן מים סרוחיםכמה צריך להרחיק בשעת ק"ש מן גרף של רעובעל קרי מותר בק"ש.

תשובה: תנור לא מיטה ושאר כלי הבית שלא מיוחדים לבית כן.

ו: גרף שעומד על מדף או שולחן גבוה י' ורחב ד' מה דינו? תשובה: לא הוי מחיצה להפסיק.

ז: גרף שנמצא בתוך כלי אחר הגבוה ממנו האם ומתי מועיל?

תשובה: יש מתירים אם אין ריח רע אבל הרבה אוסרים וכשהמחיצות עשרה מותר.

ח: בעל קרי האם מותר בק"ש ותפילה והאם נכון להחמיר, ומה נכון כשמפסיד זמן ק"ש וכשמפסיד תפילה בציבור?

תשובה: מותר ונכון להחמיר ואסור להפסיד זמן קריאת שמע ונכון שלא להפסיד אפילו תפילה בציבור.

ט: הנוהגים להחמיר – מ"ה במים שאובין, ט' קבין האם בשפיכה או בטבילה, האם מועיל חציו בטבילה וחציו בשפיכת ט' קבין?

תשובה: בשפיכה, חציו בטבילה במקווה וחציו בשפיכה מהני.

י: חולה או חלוש שראה לאנסו האם יש ענין להחמיר? תשובה: פטור.

א: מים סרוחים – מה דינם, ומה נחשב סירחון?

תשובה: לפניו כמלא עיניו ולאחריו ד' אמות ממקום שכלה הריח, סירחון הוא כל שבנ"א מצטערים מהריח הרע.

ב: מ"ה מרתפות היין?

תשובה: באחרונים כתבו שאסור לקרות שם אבל ברמב"ם משמע שמותר מדינה אבל גדולי החכמים היו נזהרים מזה.

ג: כלי המיוחד למ"ר ועכשיו הוא נקי כמה צריך להרחיק ממנו – בחרס, חרס מצופה מבפנים, מצופה מבפנים ומבחוץ, עץ, מתכת, זכוכית, פלסטיק?

תשובה: חרס אפי' מצופה מצד אחד ועץ דינם כצואה מצופה מבפנים ומבחוץ וכן מתכת זכוכית ופלסטיק לא צריך להרחיק ואם יש ריח סגי ממקום שכלה הריח.

ד: האם מועיל מחיצה המפסקת בינו לבין הטינוף – מכותל לכותל, שאינה מכותל לכותל כשהעומד מרובה, אינה מכותל לכותל ואין עומד מרובה – פרט כשקורא כנגד העומד או כנגד הפרוץ, במי רגלים או בצואה?

תשובה: מחלוקת אם צריך דווקא מכותל לכותל ובצואה יש להחמיר ובמ"ר אפשר להקל כשקורא כנגד המחיצה ובשעת הדחק אפשר להקל בעומד מרובה נגד המחיצה כשלא רואה הצואה.

ה: מיטה ותנור ושאר כלי הבית, האם דינם כמחיצה או לא?

מהרב אברהם אלתר פורת שליט"א

בחיל שמכבה את הנר קודם שיעור זמן ההדלקה

חיל שמעונין להדליק נר חנוכה וכדרך המלחמה שיש גם זמנים על הפוגות או בזמן שמתחלפים המשמרות ומשמרתו כעת בזמן מנוחה וכעת רוצה להדליק נרות חנוכה, אך כיון שזה מלחמה בכל רגע נתון הוא יכול לקבל פקודה לארוז את החפצים ולצאת לקרב ויתכן מאוד שכמה דקות לאחר ההדלקה יצטרך לכבות את הנרות מחשש סכנת שריפה ולא יעבור אפי' חצי שעה מזמן ההדלקה האם יכול הוא להדליק בברכה ואם בירך האם זו ברכה לבטלה.

והנה בגמ' (שבת כא.) נח' האמוראים האם כבתה זקוק לה או אינו זקוק לה וקיי"ל (שו"ע תרע"ג ס"ב) דכבתה אינו זקוק לה והיינו שאם הדליקה כראוי כבר קיים המצוה וגם אם כבתה תו אינו חייב להדליקה.

וכתב ע"ז הר"ן (שבת כא:) בריש הלכות חנוכה שנשאל הרשב"א באופן שהמדליק את הנרות ולאחר מכן רצה לתקן הפתילה וכבה אותה בשוגג אם חייב לחזור ולהדליק ואם מברך פעם שנית והשיב מסתברא שאינו חייב להדליקה ואם בא להדליקה אינו מברך עליה דמצות הדלקה כבר עברה ע"כ ומבואר בדברי הרשב"א דאע"ג שהוא עצמו כיבה את הנר כיון שכיבה בשוגג וכבר דלק הנר אינו זקוק להדליק אך אם רוצה להדליק יכול להדליק אך בלי ברכה וכ"פ השו"ע תרע"ג ס"ב.

ונחלקו האחרונים באם כיבה את הנר במזיד האם כה"ג פטור דכבתה אין זקוק לה או לא. ובבאר היטב הביא (תרע"ג סק"א) בשם גן המלך שחייב לחזור ולהדליק עם ברכה.

אמנם חלקו עליו האחרונים הכנסת הגדולה בשם השלטי גבורים וכן הביא השעה"צ (ס"ק לב) דעת הפמ"ג (א"א ס"ק יב) שאמנם חייב לחזור ולהדליק אך בלי ברכה.

ובעצם יסוד החילוק בין שוגג למזיד שבשוגג כ' הרשב"א שאי"צ לחזור ולהדליק כיון דהדלקה עושה מצוה וכבתה אינו זקוק לה ובמזיד אפי' אכתי כבר הדליק ומה החילוק הרי אם אזלינן בתר ההדלקה א"כ מאי שנא שוגג ממזיד.

וכ' בשו"ת אבני נזר (אור"ח סי' תק"ג אות ב') שכשהדליק את הנר ההדלקה היתה בכוונה א"כ כשמכבה בלי כוונה אין הכיבוי שלא בכוונה מבטל הדלקה בכוונה אך כשכיבה בכוונה במזיד הרי מראה הוא שמבטל את ההדלקה כמי שאינו מעונין בעצם מעשה הדלקתו.

ואפשר לומר לפי"ד שבזה נח' האחרונים האם כשעושה מעשה כיבוי במזיד הוה הפקעה מוחלטת ולכך כ' הגן המלך שצריך לחזור ולברך והפמ"ג פסק שאע"פ שכיבה במזיד מ"מ לא היה הפקעה כיון שעצם ההדלקה כבר התקיימה והדלקה עושה מצוה רק קנסו אותו חכמים שכיון שכיבה במזיד חייב להדליק [שלמי תודה] ולפי הנ"ל באופן שהחיל יודע שיתכן שיבואו לקרוא לו להמשך המלחמה ויתכן שיצטרך לכבות את הנר בתוך זמן השיעור כיון שכאן גם שהוא במזיד ומרצונו מ"מ אין לומר שמבטל הדלקתו כיון שכיבוי הנר הוא מחמת מחויבותו לכבות ולא הוה כמי שמבטל את מעשיו א"כ יתכן שבכה"ג דינו כמכבה בשוגג שאין מחויב מעיקר הדין לחזור ולהדליק (נכתב לעורר ולא להלכה).